

گام‌هایی برای پرورش اندیشه

- پله‌های نخستین (از مجموعه گام‌به‌گام تا اندیشه)
- نویسنده: محبوبه اسپیدکار
- ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

و سازمان‌دهی محتوا پی برد. داشتن چنین رویکردی به پرورش تفکر از جمله نکات مثبت کتاب به شمار می‌آید که آن را از کتاب‌های ترجمه یا تدوین شده با موضوع پرورش تفکر که فقط به پرورش مهارت‌های تفکر و یا به پرورش اندیشه به جای اندیشیدن می‌پردازند، متمایز می‌سازد. انتخاب مضمون‌ها و مهارت‌های مشخص در طراحی فعالیت‌ها شاهد این مدعاست. کتاب از دو بخش تشکیل شده است: بخش اول در ۱۲ صفحه به معرفی مفهوم تفکر فلسفی، هدف و ضرورت پرورش تفکر، رابطه فعالیت‌های طراحی شده با پرورش تفکر فلسفی و تحقق اهداف کتاب، انتظارات عملکردی، روش آموزش، و مدیریت فرایند یادگیری پرداخته است. نگارنده در این بخش بیان کرده است که فعالیت‌های کتاب به صورت غیرمستقیم چهار هدف را پیگیری می‌کنند. پی گرفتن این هدف‌ها موجب پرورش توانایی‌های لازم می‌شوند و زمینه را برای پرورش تفکر فلسفی

این اثر به پرورش تفکر فلسفی در کودکان و نوجوانان اختصاص دارد و در مقدمه آن آمده است: «فرایند پرورش تفکر با آموزش اندیشه‌ها تفاوت دارد و در کنار «چگونه فکر کردن» ناگزیر «به چه فکر کردن» را نیز آموزش می‌دهد. این دو مبحث در واقع زیربنای هویت فکری و عملی در انسان هستند و هیچ آموزشی نباید و نمی‌تواند فارغ از بافت فرهنگی و اجتماعی هر کشوری به پرورش تفکر کودکان و نوجوانان آن بپردازد. با تحلیل این مقدمه می‌توان به دیدگاه و رویکرد نویسنده در هدف‌گذاری به‌منظور پرورش تفکر و اصول مورد نظر در انتخاب

در سنین بالاتر مهیا می‌سازند. هدف‌های مزبور عبارت‌اند از:

- پرورش قدرت مشاهده؛
- پرورش مهارت‌های تفکر منطقی؛
- تأمل در مفاهیم؛
- درک معنا.

استفاده از روش‌های غیرمستقیم، و همچنین توجه به محدودیت‌های رشد ذهنی و شناختی کودکان در این سن، تمرکز بر پرورش قدرت مشاهده و استفاده از حواس پنج‌گانه به‌عنوان یکی از ابزارهای شناخت، و حرکت تدریجی از تجربیات عینی ساده به سمت مفاهیم انتزاعی از نکات مثبت کتاب به شمار می‌روند.

پس از ارائه مفاهیم نظری، در بخش دوم کتاب مؤلف در سرفصل‌هایی مجزا فعالیت‌هایی را همراه با انتظارات، هدف‌ها و روش کار به مربیان عرضه کرده است. مضمون، سطح و زمان پیشنهادی برای هر کدام از این فعالیت‌ها و توصیه‌های تکمیلی نیز به آن اضافه شده است. در بخش دوم ۵۵ فعالیت در سه سطح ساده، متوسط و دشوار به شرح زیر برای کودکان هفت تا نه سال طراحی شده‌اند:

● ۱۹ فعالیت برای «پرورش قدرت مشاهده» طراحی شده‌اند: هفت فعالیت در سطح ساده، شش فعالیت در سطح متوسط و شش فعالیت در سطح دشوار. پرورش تک‌تک حواس، حواس و درک بصری، استفاده همه‌جانبه از حواس، حواس و قدرت تخیل، خطای حواس، و دقت و تأمل در پدیده‌ها از جمله عنوان‌های برخی از این فعالیت‌ها هستند.

● ۱۵ فعالیت برای «پرورش مهارت‌های تفکر منطقی» طراحی شده‌اند: شش فعالیت در سطح ساده، شش فعالیت در سطح متوسط و سه فعالیت در سطح دشوار. ردیف‌بندی براساس اندازه، روابط زمانی، دسته‌بندی‌ها، طبقه‌بندی‌ها، نظم و تقارن و ادات استدلال از جمله عنوان‌های برخی از این فعالیت‌ها هستند.

● ۱۷ فعالیت برای «تأمل در مفاهیم» طراحی شده‌اند: پنج

فعالیت در سطح ساده، هفت فعالیت در سطح متوسط و پنج فعالیت در سطح دشوار. این فعالیت‌ها شامل مفاهیم مالکیت و امر خصوصی، مالکیت، عادت، خود و ویژگی‌های شخصی، دوستی، شانس و تصادف، غرور، بخشش و گذشت، ارتباط، ترس، و فضا و بعد می‌شوند.

● ۴ فعالیت هم برای «درک معنا» طراحی شده‌اند که سطح‌بندی ندارند.

سطح‌بندی فعالیت‌ها نیز نکته مثبتی است که در طراحی آموزشی می‌توان در نظر گرفت، اما با تحلیل فعالیت‌ها می‌توان دریافت که در سطح‌بندی برخی فعالیت‌ها توازن و تعادل مناسب وجود ندارد.

از دیگر نکات قابل توجه در کتاب، طراحی موقعیت‌های یادگیری مؤثر و قابل اجرا برای این گروه سنی توسط مربیان و معلمان است. ارتباط با محیط طبیعی و اجتماعی در طراحی موقعیت‌های یادگیری، شناسایی و استفاده از داستان‌های کوتاه متناسب با این گروه سنی، و ارائه برخی داستان‌ها در متن فعالیت‌ها از نقاط قوت کتاب محسوب می‌شوند. این موضوع به استفاده کنندگان از کتاب در اقصانقاط کشور کمک می‌کند امکان اجرای تعدادی از فعالیت‌های کتاب را داشته باشند. اما ارجاع به کتاب‌هایی خاص، می‌تواند موجب محدود شدن اجرای فعالیت‌ها در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شود.

تلاش مؤلف کتاب برای ارائه مدلی بومی برای پرورش تفکر ارزشمند و ستودنی است. برای ایشان و همکارانشان در پرورش تفکر فرزندان این مرز و بوم آرزوی موفقیت می‌کنیم.

پی‌نوشت

۱. گام‌به‌گام تا اندیشه عنوان طرحی است که با هدف پرورش تفکر، نخستین بار در سال ۱۳۸۴ در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان اجرا شد.